

the crisis begin to appear. Depending on the tasks and methods, the diagnosis of the crisis state is divided into two main systems: express diagnostics and fundamental diagnostics.

In addition, it was noted that the crisis management of hotel, restaurant and tourism enterprises is characterized by certain features.

Thus, only the full implementation of the internal capabilities of the enterprise to overcome the crisis financial state in the early stages of its diagnosis is the most effective. In general, the anti-crisis management policy of the enterprise is part of the overall financial strategy of the enterprise, which consists in developing a system of adoption and methods for preliminary diagnosis of the threat of bankruptcy and launching a mechanism for financial recovery of the enterprise, which provides a way out of the crisis.

Key words: *management, crisis, bankruptcy, diagnostics, hotel and restaurant sphere.*

УДК 330.34(477):339.924

DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-2-141-159

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ПОДОЛАННЯ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ ТА ФОРМУВАННЯ ТРАЄКТОРІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Л. В. КЛИМЕНКО, *кандидат економічних наук*

Л. В. ДЛУГОБОРСЬКА, *викладач*

Уманський національний університет садівництва

В контексті ідентифікації позитивних та негативних проявів глобалізації для економіки України сформовано траєкторію економічного розвитку суб'єктів господарювання. Обґрунтовано концептуальні підходи формування

дієвого інституційного комплексу, який спроможний ефективно поєднати сучасні натурально-господарські, товарно-ринкові та інформаційно-мережеві відносини національних підприємств у конкурентному глобальному просторі.

***Ключові слова:** економічний розвиток, глобалізація, державне управління, управління ресурсами, конкуренція, зовнішньоторгівельна діяльність.*

Постановка проблеми. Невідворотнім процесом сучасного світового господарства, є глобалізація, яка передбачає взаємодію країн на політичній та економічній арені, взаємозалежність складових глобального простору, активізацію інтеграційних процесів виробництва та обігу, характеризується наявністю суперечностей та загальносвітових кризових явищ і спонукає до розвитку міжнародних комунікацій. Глобалізація в сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання вимагає системних змін. Адже з одного боку, актуалізується необхідність дослідження позитивних та негативних проявів глобалізаційних й інтеграційних процесів на функціонування підприємств, що виступає вагомим умовою їх подальшого розвитку. З іншого боку, визначає рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання не лише в національному, а й міжнародному середовищі.

Сучасні аспекти функціонування підприємств в глобалізаційному просторі переконливо доводять доцільність науково-економічного обґрунтування факторів подолання системної кризи та можливості розвитку не лише національних економік в цілому, а й окремих господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різновекторність наукового пошуку, щодо формування напрямів подолання глобалізаційних деформацій та забезпечення стійкості розвитку вітчизняної економіки, за умов посилення глобальної економічної кризи, а також масштабність досліджуваної проблематики зумовили необхідність комплексного її вивчення.

Проблема розвитку національної економіки постійно привертала увагу різних представників наукового товариства: істориків, філософів, соціологів, економістів. Особливого значення економічний розвиток України набув в

умовах глобальної економічної кризи. Економічний складник обґрунтування категорії «розвиток» докладно розглянутий у працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Вперше про розвиток систем заговорили меркантилісти та фізіократи Ф. Кене, Ф. Рамсей [1]. Д. Рікардо [2] розробив теорію економічного розвитку, а К. Маркс [3] у «Капіталі» намагався дослідити сутність економічного розвитку, запропонувавши економічний закон руху суспільства. А. Сміт у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776) головним предметом досліджень вбачав економічний розвиток [4, С. 21-22].

А. А. Пакуліна, Г. С. Пакуліна та М. А. Дядюк стверджують, що економічний розвиток – це насамперед процес, який завжди має позитивний вектор динаміки, і зазвичай характеризується поліпшенням показників соціально-економічної системи. В даному випадку, процес розвитку, розглядають з інноваційної позиції, оскільки здійснювані зміни в ході його втілення, як правило, вважають нововведеннями які, спрямовані на удосконалення господарських процесів вітчизняних підприємств або підвищення їх рівня конкурентоспроможності у глобальному просторі [5].

В. Г. Воронкова під глобалізацією розуміє процес, що передбачає реорганізацію виробництва в просторі; взаємопроникнення промислових підприємств через державні кордони; розширення фінансових ринків та збільшення частки іноземних прямих інвестицій в економіку, що розвиваються; розширення глобального товарного ринку та ринку праці; розвиток технологій, міжнародних комунікацій і всесвітньої культурної інтеграції [6].

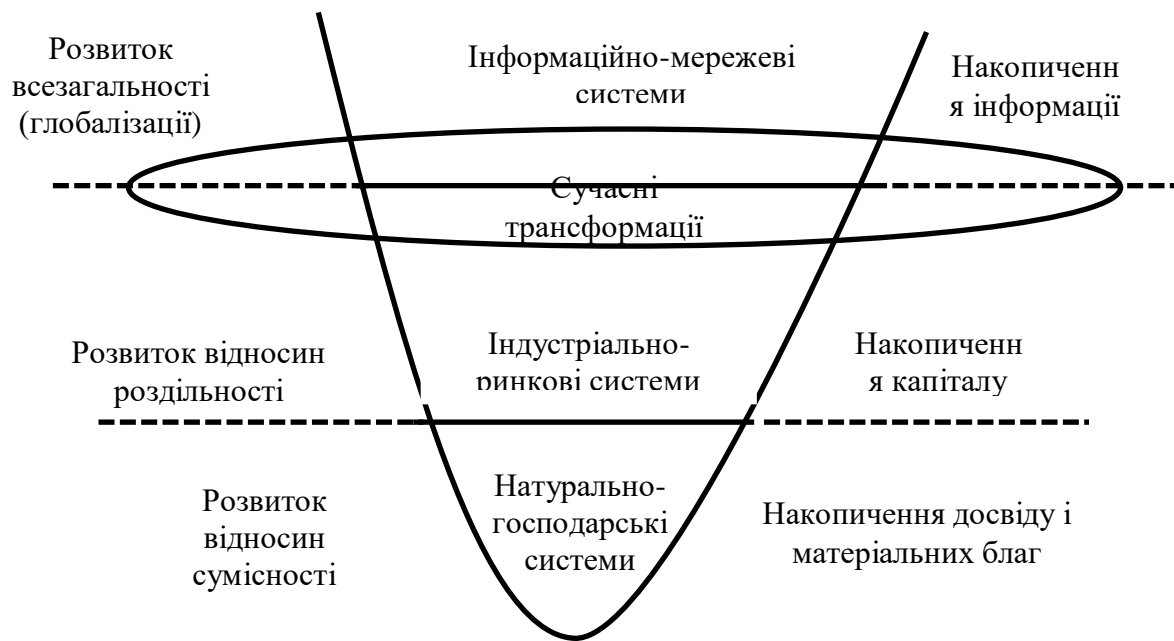
На фоні динамічних глобальних змін, що впливають і на економіку України, спостерігається досить цікавий феномен – утвердження нової моделі розвитку з посиленням ринкового вектору та якісно ускладненими державними функціями, які водночас спрямовані на формування сильної держави. Однак, на думку П. Єщенко, в Україні відсутні ознаки ринкової економіки, тому, використовувати теорії розвитку, в основі яких закладено закони функціонування ринкової економіки, абсурдно [2].

Вітчизняні науковці, акцентуючи увагу на глобальних ринкових механізмах передбачають розгортання товарних і вартісних ланцюжків, кластерів, загальних технологій та грошово-фінансових ринків. Тому, глобальна економіка, з одного боку, виявляє конвергентну сутність відносно національних ринків, а з іншого – демонструє практично нездоланні бар'єри для економічного добробуту і розвитку всіх країн [7].

Різнополярні наукові дослідження та низький рівень поінформованості національних товаровиробників, щодо діяльності на міжнародному ринку, лише посилюють негативні глобалізаційні прояви. Отже, актуальними завданнями наукових досліджень, повинні бути: деталізація сутності, причин та наслідків глобалізації для національної економіки, а також розробка дієвих механізмів економічного розвитку підприємств на інноваційній основі.

Методика досліджень. Україна, перебуваючи у пошуку дієвих шляхів подолання глобальної системної кризи та формування власної траєкторії економічного розвитку, активізувала дискусійні наукові розробки даної проблематики, використовуючи сучасну методологію. Найбільш поширеним методом досліджень є емпірично-функціональний, який націлений на емпіричні узагальнення та з'ясування функціональних зв'язків в глобальному середовищі. Досить актуальною є також логіко-історична методологія, яка передбачає знаходження власної траєкторії розвитку, враховуючи світові тенденції та можливості країни й потенціал її суспільства.

Результати дослідження. Зважаючи на історичні етапи розвитку систем господарювання і економічного відтворення слід відміти, що кожен із етапів мав свій визначальний продукт праці, об'єкт привласнення й накопичення (рис. 1). Перший етап який характерний для натурально-господарських систем, де переважали відносини спільності, головною формою розвитку була можливість багатства, яке полягало в накопиченні матеріальних благ та досвіду. У процесі еволюції розвитку, на зміну відносин спільності, прийшли відносин роздільності.

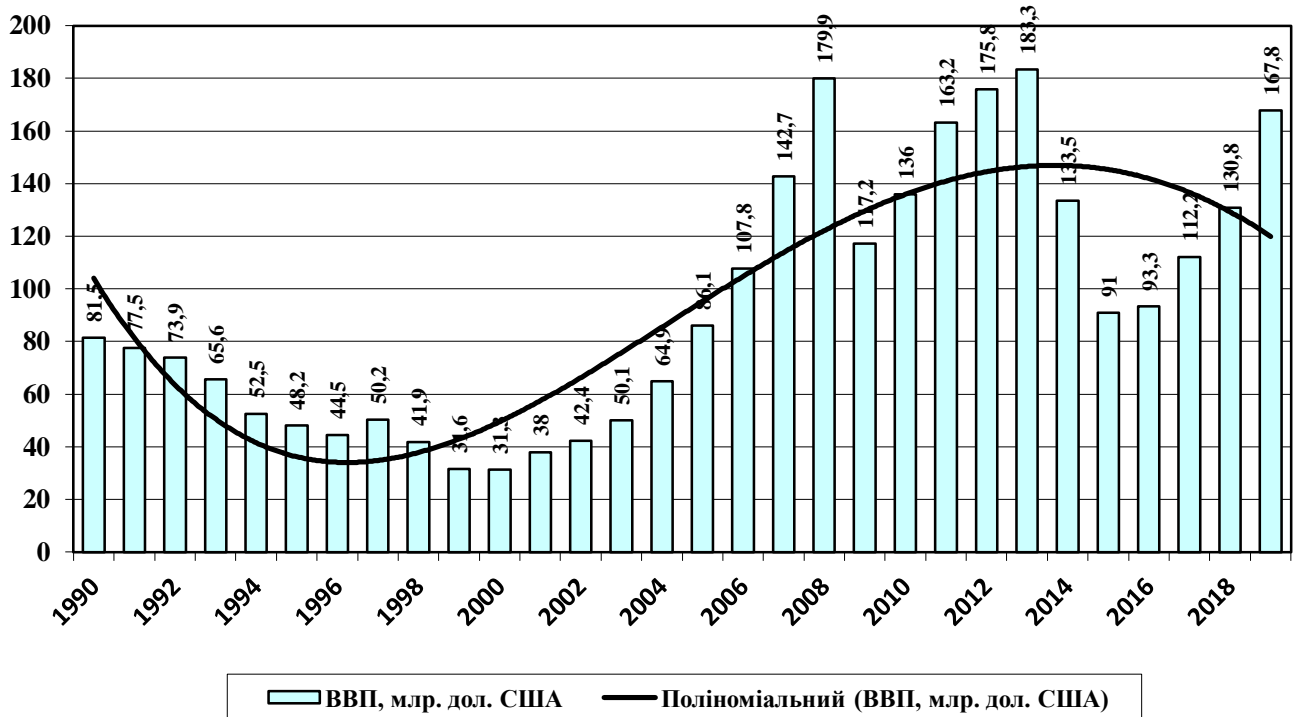

Примітка: побудовано автором за даними [7]

Рис. 1. Основні етапи розвитку систем господарювання та економічного відтворення

Саме для даного етапу характерними були: укорінення розподілу праці і приватної власності, формування індустріально-ринкової системи орієнтованої на збільшення багатства та накопичення капіталу. Глобалізаційне суспільство, перебуваючи в процесі трансформацій та поглиблення інформаційно-мережевої системи, основним способом збільшення багатства, вважає накопичення достовірної та своєчасної інформації [7].

Траєкторія економічного розвитку суб'єктів господарювання України після проголошення незалежності зазнала кілька етапів циклічного характеру, що характеризується періодичними піднесеннями і спадами економічної активності (рис. 2), які формувались під впливом реформ, інтеграційних, глобалізаційних процесів та попиту на інноваційні ресурси з боку товаровиробників. Хвилеподібний розвиток національної економіки зумовлений також спектром факторів фінансового, інституційного, організаційного та соціального походження.

Примітка: побудовано автором за даними [8]

Рис. 2. Динаміка ВВП України за 1990 - 2019 рр., млрд. дол. США

Так, після проголошення незалежності України, керівництвом держави було обрано курс на створення правової демократичної держави, який сформував принципово новий етап розвитку ринкової економіки інтегрованої в глобальну фінансово-економічну систему. Проте, руйнування та розбалансування раніше сформованих господарських зв'язків між товаровиробниками, зумовили глибоку структурну деформацію виробництва. Кризова ситуація також поглибилась у зв'язку із відсталістю національних галузей, щодо виробничих потужностей та переважно низьким рівнем системи управління ресурсним потенціалом підприємств. В той же час, жорсткі методи командно-адміністративного управління, директивний перерозподіл фінансових ресурсів, непрозора процедура дотаційного механізму, стримували розвиток подальших економічних та структурних реформ як на внутрішньому так і міжнародному рівні [9].

Зважаючи на геополітичному простір країни та розпад СРСР, Україна опинилася в епіцентрі двох інтеграційних хвиль – європейської і євразійської.

Дані інтеграційні напрями, були кардинально різними за цілями, умовами і природою співпраці, а подальший розвиток національної економіки залежав саме від розробки чіткої власної геополітичної стратегії.

Українцями було обрано євроінтеграційний напрямок розвитку, який передбачає досягнення стабільності економіки, подолання бідності, шляхом задоволення найнеобхідніших життєвих потреб значної частини населення. Україна хоч і є однією з найбільших країн в центрі Європи, однак її внутрішній ринок практично нерозвинений, що перш за все зумовлено низькою платоспроможністю попиту населення. На жаль, рівень доходів населення України залишається надто низьким, щоб досягти європейських життєвих стандартів і відповідно його потенціал, як драйвера розвитку та компенсатора зовнішніх шоків для економіки, залишається незадіяним [9; 10, с. 14].

В цілому, функціонування України в глобалізаційних умовах розвитку світової цивілізації, визначається:

- по-перше, процесами трансформації всіх сфер людського життя;
- по-друге, на початку XXI століття Україна зіткнулася з низькою економічних, політичних, соціальних, культурних проблем, серед яких особливе місце займають соціоантропологічні, соціоекономічні, соціокультурні проблеми;
- по-третє, визначальним напрямом глобалізаційних зрушень є всеохоплююча інтеграція та інформаційно-комунікаційна революція [6, с. 16].

Вітчизняні так і зарубіжні експерти покладають на глобалізацію великі надії щодо вирішення складних економічних проблем. Серед яких вбачають: вирівнювання економічної ситуації у міжнародному просторі, ефективне управління фінансовими ресурсами, обмін продуктами першої необхідності, вдосконалення технологій виробництва та використання високоякісного обладнання, удосконалення механізму зовнішньої торгівлі й відповідно зростання добробуту населення [7, с. 55; 11; 12].

Протилежну точку зору, відстоюють антиглобалісти, які активно критикують глобалізаційні процеси. Негативні наслідки глобалізації, вони по-

перше, вбачають у підвищенні залежності національних економік та їх суб'єктів від спрямованості політики структур глобалізованого суспільства. Тому, на їх думку, розвинені країни, які на сьогоднішній день є епіцентром глобалізаційних процесів ставатимуть ще багатшими, а бідні ще біднішими. По-друге, розвиток глобальних корпорацій, на базі власної інноваційної діяльності, забезпечить виробництво стандартизованих видів продукції та монополізовано оволодіє ринками світу, стримуючи розвиток дрібних підприємницьких структур. По-третє, спроби уряду країн адміністративними методами обмежити доступ іноземних товарів на внутрішній ринок або створити неринкові переваги для власних товаровиробників, неминуче провокуватимуть подібну реакцію з боку урядів інших країн. По-четверте, стрімкий розвиток науково-технічних інноваційних розробок та робототехніки спровокує безробіття, що лише посилить проблему бідності і банкрутства уже не окремих підприємств, а й цілих країн [11; 13 с. 85].

Однак, навіть вони погоджуються, що новий етап світових економічних відносин визначає доцільність участі кожної країни світу в процесах глобалізації та інтеграції у світове господарство. Але для того, щоб вітчизняні суб'єкти господарювання могли стати конкурентними учасниками міжнародних торгів, вони повинні впроваджувати адаптовані стратегії до сучасних вимог глобального середовища, зважаючи на сучасні інноваційні технології, мати фінансові ресурси та бути конкурентоспроможними.

Водночас, згідно рейтингу конкурентоспроможності WEF індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) України в 2019 році знизився на дві позиції 85-те місце з 141 країни світу. Основний регрес зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій – до 136-го місця, й у сфері охорони здоров'я – на 9 позицій, до 101-го місця [14].

На думку аналітиків, Україна яка в сучасних умовах господарювання та умов системної глобальної кризи є украй ослаблена як економічно так і соціально, реформована та надто корумпована фінансово-економічними

системами, не в змозі забезпечити відповідний економічний розвиток національних товаровиробників. Більше того, нині Україна є об'єктом агресії з боку Росії. Адже, після самороззброєння України великі ядерні держави, гаранти її суверенітету й безпеки, підписанти Будапештського меморандуму (США, Китай, Росія, Велика Британія, Франція) не виконали своїх взаємних зобов'язань, поставивши її на межу національної трагедії та катастрофи перед ядерним агресором – Росією [7, с. 43]. Значного удару національній економіці також завдала пандемія коронавірусу. Адже нині спостерігається суттєве зниження світового попиту, а переоцінка інвесторами ризиків країн, що розвиваються, негативно вплинула на показники зовнішньої торгівлі України й ускладнила процедуру залучення зовнішнього фінансування.

Враховуючи наведені деструктивні події та негативний вплив затяжної деіндустріалізації, без існуючої дієвої державної стратегії, економіка України у глобальному економічному просторі набула статусу *small open economy*, вагому частину ВВП якої формує саме експорт сировини та товарів із низькою доданою вартістю (*commodity-dependent economy*), із характерною дешевою робочою силою та низьким рівнем життя. Слід визнати, що саме від цін на сировину на світових ринках, протягом останніх років залежить стан національної економіки та державних фінансів, рівень зарплат та добробут мільйонів громадян [10, 11].

Характерними особливостями сучасних квазіринкових відносин в Україні, що посилюється в умовах глобалізаційних кризових явищ, є: диспропорційні прояви між фінансовою і виробничою сферами; нееквівалентним товарним обміном, натуралізацією відносин між суб'єктами господарської діяльності, як на національному так і зарубіжному ринку; відсутністю достовірної інформації про ринок та його учасників; подекуди неадекватною реакцією керівництва підприємств на сучасні ринкові сигнали; всеосяжним розвитком тіньової економіки та іншими негативними рисами. Панування тіньової економіки в Україні є однією з найвагоміших перешкод розвитку конкурентоспроможності

країни та зростання соціальних стандартів життя населення й інтеграції в європейське співтовариство [15].

Серед загроз фінансово-економічної безпеки для підприємств, які зуміли активізувати зовнішньоторговельну діяльність в умовах глобальної економічної кризи виділяють: скорочення обсягів продажів по експортно-імпортних операціях; зростання кредиторської заборгованості за зовнішньоторговельними операціями; несвоєчасна оплата товарів, робіт, послуг міжнародними партнерами; збільшення витрат національних товаровиробників при імпорті сировини і матеріалів, та зниження доходів від експортних операцій у результаті значних коливань обмінного курсу валюти [16].

Саме тому, вітчизняні та зарубіжні вчені працюють над розробкою дієвої економічної моделі сталого розвитку підприємств та швидкого пристосування до глобальних змін середовища їх функціонування. Світова фінансова криза довела, що діючі економічні закони втратили свою актуальність і є не ефективними у глобальному просторі. Однак, зважаючи на різноманітність макроекономічних показників та їх масштабність, використання класичних методів регресійного аналізу та існуючих систем моделювання, можуть призвести до хибних висновків.

Відповідно економіка України потребує формування траєкторії стабільного і збалансованого зростання економічних показників на основі дієвих інституційних, цінових, фінансових, технологічних, демографічних та інформаційні інструментів, які не лише зможуть змінити існуючий статус національної економіки, а й забезпечити конкурентне домінування національного виробництва у певних нішах світових високотехнологічних інноваційних ринків [17, 18].

На нашу думку, інституційний комплекс заходів розвитку національної економіки, повинен враховувати сучасні натурально-господарські, товарно-ринкові та інформаційно-мережеві чинники, які спроможні забезпечити мультиплікативний ефект в коротко-, середньо- та довгостроковому періоді (рис. 3).

Примітка: побудовано автором

Рис. 3. Поетапна траєкторія забезпечення економічного розвитку суб'єктів господарювання України в умовах глобалізації

Вважаємо, що за даних умов уповільнення темпів росту світової й національної економіки, державне управління необхідно, перш за все, спрямувати на стимулювання внутрішнього попиту, шляхом збільшення реальної заробітної плати населення України та формування сприятливих умов споживчого кредитування й диференціації оподаткування. Пріоритетами державного управління також повинно бути, забезпечення зростання доходів населення. Визначну роль слід відвести працевлаштуванню українців на переробних комплексах, що сприятиме структуризації й модернізації несіровинних галузей економіки.

В свою чергу одним з головних пріоритетів та напрямків розвитку економіки України у глобальному середовищі є перехід від сировинної спрямованості до інноваційної, яка і зможе забезпечити соціально-економічний прогрес. Адже розвинені країни світу уже розпочали реалізовувати шостий

технологічний уклад і розробляють надсучасні технологічні платформи, які формують на базі прогресивних досягнень в області нанотехнологій, інформаційних, електронних, космічних технологій, генної інженерії, біотехнологій, ракетобудування, літакобудування, технологій альтернативної енергетики, автоматизації, робототехніки та електромеханіки.

Стратегічним напрямком розвитку економіки країни є також розвиток експортної інфраструктури, участь у глобальних ланцюгах постачання продовольства, нарощування експортного потенціалу готових виробів на основі інформаційної, технічної та правової підтримки експортерів, а також сприяння виходу малого й середнього бізнесу на зовнішні ринки, в тому числі за рахунок формування системи експортного кредитування та страхування. Керівництву господарюючих суб'єктів, які планують ефективно розвиватись за глобалізаційних умов, слід опанувати методами глобального маркетингу та менеджменту, навчитись застосувати дипломатичні та політичні інструменти подолання вхідних глобальних бар'єрів та ведення конкурентного діалогу, від вирішення яких залежатиме ефективність їх зовнішньоторговельної діяльності.

Висновки. Глобалізація економічного розвитку передбачає єдність, суперечливість та цілісність національних економік, що принципово змінює структуру факторів продуктивності праці, а отже, економічного зростання й розвитку суб'єктів господарювання. Значні макроекономічні дисбаланси національної економіки, глибокі структурні диспропорції, військовий конфлікт на Сході України та анексія АР Крим, недостатній рівень прозорості у державному секторі управління, зумовили ситуацію, яка вимагає термінових коригуючих дій в умовах глобалізації. Макроекономічні фактори розвитку національної економіки перш за все потребують дієвих механізмів надання й споживання якісних суспільних благ.

Література

1. Ramsey F. Mathematical Theory of saving. *Economic Journal*. 1928. vol. 38. P. 543–559.

2. Рикардо Д. Начало политической экономии и дисбаланса налогового обложения. Антология экономической классики. Т. 1. М.: Эконом, 1993. С. 97.
3. Маркс К. Капитал. Т. 1. М., 1960. 907 с.
4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Наука, 1993. Кн. I–III. 148 с.
5. Пакуліна А. А., Пакуліна Г. С., Дядюк М. А. Концептуальні засади сталого розвитку потенціалу соціально-економічних систем у сучасних умовах. Актуальні проблеми та напрями розвитку потенціалу соціально-економічних систем в умовах конкуренції: монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х.: ФОП Панов А. М., Видав. ТОВ «В справі», 2017. С. 128–142.
6. Воронкова В. Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 37. С. 16–32.
7. Відтворювальна динаміка економічних систем: інститути та діяльність: монографія. За ред. чл.-кор. Гриценка А. А.; НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозів. НАН України». Електрон. дані. К., 2018. 524 с.
8. Валовий внутрішній продукт України. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
9. Іванілов О. С. Дослідження соціально-економічних результатів реформування народного господарства України. Актуальні проблеми та напрями розвитку потенціалу соціально-економічних систем в умовах конкуренції: монографія. За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х.: ФОП Панов А. М., Видав. ТОВ «В справі», 2017. С. 3–15.
10. Тимошенко Ю. В., Ломакович В. А., Унковська Т. Є. Новий економічний курс України. Стратегія інноваційного розвитку. Київ. 2018. 401 с.
11. Чмирук Т. Глобалізація світової економіки та місце України у ній. URL: <https://ua.112.ua/mnenie/hlobalizatsiia-svitovoi-ekonomiky-ta-mistse-ukrainy-u-nii-428876.html>.
12. Цыганков А. Сильное государство: теория и практика в XXI веке. Россия в глобальной политике. 2015. № 3. С. 9.

13. Швед Т.В., Біла І.С. Вплив глобалізації на розвиток національних підприємств: теоретичні аспекти. *Вісник соціально-економічних досліджень* 2013. Вип. 2 (49). С. 81–89.

14. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic>.

15. Экономическая теория на пороге XXI века. Под. ред. Ю. М. Осипова, В. Т. Пуляева. СПб: ТОО ТК «Петрополис», 1996. 416 с.

16. Орлик О. В. Управління загрозами фінансовій складовій економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми та напрями розвитку потенціалу соціально-економічних систем в умовах конкуренції: монографія. За ред. д-ра екон. наук, проф. Л.Л. Калініченко. Х.: ФОП Панов А. М., Видав. ТОВ «В справі», 2017. С. 117–128.

17. Дакус А. В., Сімченко Н. О. Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. 2012. Вип. 6. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/12350>.

18. Granger C. W. J., Newbold P. Spurious Regressions in Econometrics. *Journal of Econometrics*. 1974. № 21. P. 111–120.

References

1. Ramsey, F. (1928). Mathematical Theory of saving 11 *Economic Journal*, vol. 38, pp. 543–559.

2. Ricardo, D. (1993). The beginning of political economy and imbalance in taxation. *Anthology of economic classics*, vol. 1, p. 97.

3. Marx, K. (1960). *Capital*. Vol. 1. M., 907 p.

4. Smith, A. (1993). *Research on the nature and causes of the wealth of peoples*. M.: Nauka, KN. I-III. 148 p.

5. Pakulina, A. A., Pakulin, G. S., Dyadyuk, N. A. (2017). Conceptual bases of sustainable development of potential of social and economic systems in modern conditions. *Actual problems and directions of development of potential of socio-*

economic systems in a competitive environment: monograph / For zag. ed. d-r of ekon. sciences, professor L. L. Kalinichenko. H.: FOP Panov A. M., pp. 128–142.

6. Voronkova, V. G. (2009). The place and role of Ukraine in the globalization processes of today. *Humanities Bulletin of Zaporozhye state engineering Academy*. 2009, no. 37, pp. 16–32.

7. Reproductive dynamics of economic systems: institutions and activity: monograph (2018). Under the editorship of corresponding member cor. Gritsenko, A. A.; national Academy of Sciences of Ukraine, SE "Inst. Econ. and prognoses. National Academy of Sciences of Ukraine". Electron. data. K., 524 p.

8. The gross domestic product of Ukraine. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

9. Ivanilov, O. S. (2017). Research of socio-economic results of reforming the national economy of Ukraine. Actual problems and directions of development of potential of socio-economic systems in a competitive environment: monograph. For zag. ed. d-ra ekon. sciences, professor L. L. Kalinichenko. H.: FOP Panov A. M., pp. 3–15.

10. Tymoshenko, Y. V., Lomakovich, V. A., Unkovska, T. (2018). The new economic course of Ukraine. The strategy of innovative development. Kiev. 401 p.

11. Chmeruk T. Globalization of the world economy and Ukraine's place in it. URL: <https://ua.112.ua/mnenie/hlobalizatsiia-svitovoi-ekonomiky-ta-mistse-ukrainy-u-nii-428876.html>.

12. Tsygankov, A. (2015). A strong state: the theory and practice in the XXI century. *Russia in global Affairs*, no. 3, P. 9.

13. Shved, T. V., Bila, I. C. (2013). The impact of globalization on the development of national enterprises: theoretical aspects. *Bulletin of social and economic research*. Issue 2 (49), pp. 81–89.

14. Ukraine dropped to 85th place in the annual ranking of WEF competitiveness URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic>.

15. Economic theory on the threshold of XXI century. (1996). Under the editorship of Y.M. Osipov, T.V. Pulyaeva. St. Petersburg: too TC "Petropolis", 416 p.

16. Orlik, A. V. (2017). Managing threats to the financial component of economic security of the enterprise. Actual problems and directions of development of potential of socio-economic systems in a competitive environment: monograph. For zag. ed. d-ra ekon. sciences, professor L. L. Kalinichenko. H.: FOP Panov A. M., pp. 117–128.

17. Dacus, A. V., Simchenko, N. O. (2012). The economic development of enterprise: essence and definition. *Actual problems of Economics and management: collection of scientific works of young scientists*. Vol. 6. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/12350>.

18. Granger C. W. J., Newbold P. (1974). Spurious Regressions in Econometrics. *Journal of Econometrics*, no. 21, pp. 111–120.

Аннотация

Клименко Л. В., Длугоборская Л. В.

Концептуальные подходы преодоления системного кризиса и формирование траектории экономического развития предприятий Украины в условиях глобализации

Современные глобализационные процессы и влияние трансформационной национальной экономической системы активизировали научные исследования по обоснованию эффективных направлений экономического развития предприятий Украины. Цель статьи – оценка современных кризисных явлений национальной экономики и формирования институционального комплекса предпосылок экономического развития предприятий Украины в конкурентном глобальном пространстве. Методологическим основанием научного исследования является эмпирически-функциональный и логико-исторический методы. Сочетание данных методов позволило на основе функциональных связей между историческими событиями, современными мировыми тенденциями и существующими мощностями производственного комплекса Украины сформировать глубокие эмпирические обобщения устойчивого

развития национальной экономики в условиях глобальных рыночных трансформаций инверсионного типа.

В статье углубленно понимание кризиса не только как значительных нарушений экономического равновесия и стабильности национального экономического роста, а прежде всего как имманентной среды экономики с циклическим и волнообразным развитием. Отражено, что системный мировой и соответственно национальный экономический кризис развивается под влиянием целого спектра факторов (финансового, институционального, организационного и социального происхождения).

Обосновано, что для гармонизации взаимосвязи между товаропроизводителями национального и мирового пространства, необходимо разработать институциональный комплекс мероприятий, который обеспечил бы сочетание натурально-хозяйственных, товарно-рыночных и информационно-сетевых отношения в условиях глобализации.

Установлено, что формирование траектории экономического развития предприятий Украины в условиях глобализации должно происходить поэтапно с учетом критерия успешности реформ, инновационных технологий и налаживание эффективных внешнеэкономических договоренностей в кратко-, средне- и долгосрочном периоде. Среди суммарного мониторинга стратегических решений, по преодолению последствий кризисных явлений глобализационных процессов, предприятия национальной экономики, нуждаются: в активной государственной системе управления; действенной национальной геополитической стратегии развития; поддержке экспортеров и наращивании экспортного потенциала, обеспечивающего для Украины возможность противостояния глобализационным вызовам, формируя собственный сценарий развития державы и обладая эффективными механизмами влияния на мировую экономику.

Ключові слова: *экономическое развитие, глобализация, государственное управление, управление ресурсами, конкуренция, внешнеторговая деятельность.*

Annotation

Klimenko L., Dluhoborska L.

Conceptual approaches to overcome the systemic crisis and the formation of the trajectory of economic development of Ukrainian enterprises in the context of globalization

Modern globalization processes and the impact of the transformational national economic system have intensified research to substantiate the effective directions of economic development of economic entities of Ukraine. The purpose of the article is to assess the current crisis of the national economy and the formation of an institutional set of prerequisites for economic development of Ukrainian enterprises in a competitive global space.

The methodological basis of scientific research is empirical-functional and logical-historical methods. The combination of these methods made it possible to form thorough empirical generalizations of sustainable development of the national economy under the conditions of global market transformations of the inversion type on the basis of functional connections between historical events, modern world trends and existing capacities of the industrial complex of Ukraine.

The article deepens the understanding of the crisis not only as a significant violation of economic balance and stability of national economic growth, but primarily as an inherent property of an economy with cyclical and wave-like development. It is reflected that the systemic global and, accordingly, national economic crisis is developing under the influence of a whole range of factors (financial, institutional, organizational and social origin).

It is substantiated that in order to harmonize the relationship between producers of national and world space, it is necessary to develop an institutional set of measures that would ensure a combination of economic, commodity-market and information-network relations in the context of globalization. It is established that the formation of the trajectory of economic development of Ukrainian enterprises in the

context of globalization should take place in stages, taking into account the criteria of success of reforms, innovative technologies and effective foreign economic agreements in the short, medium and long term.

Among the total monitoring of strategic decisions to overcome the effects of the crisis of globalization, economic entities need an active government system, an effective national geopolitical development strategy, national support for exporters and building export potential, which will enable Ukraine to meet globalization challenges. Scenario of human development and having effective mechanisms of influence on the world economy.

Key words: *economic development, globalization, public administration, resource management, competition, foreign trade.*

УДК 336.221.4

DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-2-159-177

КАМЕРАЛЬНІ ПОДАТКОВІ ПЕРЕВІРКИ І МЕТОДИ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

П. К. БЕЧКО, кандидат економічних наук

С. А. ВЛАСЮК, кандидат економічних наук

Л. В. БАРАБАШ, кандидат економічних наук

Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук

Ю. І. НАГОРНА, аспірант

Уманський національний університет садівництва

В статті розглянуто основні засади податкового контролю щодо податкових відносин при проведенні камеральних перевірок. Визначено, що камеральна перевірка проводиться без направлення податкового органу та без згоди керівника господарюючого суб'єкту на її проведення. Обґрунтовано, що